

Osem desetletij zaslužnega profesorja, dr. Staneta Bernika

Zaslužni profesor in akademik dr. Stane Bernik je nedavno v krogu najožje družine in prijateljev skromno proslavil svojo osemdesetletnico. Čeprav smo mu kolegi pred desetletjem posvetili posebno publikacijo Zbornika za umetnostno zgodovino z naslovom *Zbornik za Staneta Bernika* (Ljubljana 2009), je nujno, da ob okrogli obletnici znova opozorimo na njegovo delo in vpliv, ki ga ima na področju slovenske umetnostne zgodovine in likovne ustvarjalnosti v vsej nekdanji Jugoslaviji.

Bernik se je po maturi v Ljubljani najprej odločil za študij arhitekture in se aktivno vključil v politično delo. Ključno pa je bilo, da je za tem vso svojo energijo usmeril v umetnostno zgodovino ter se razvil v nedvomno enega najbolj žlahtnih učencev profesorjev dr. Franceta Steleta in dr. Naceta Šumija. Značilnosti tedanje »Ljubljanske umetnostnozgodovinske šole« so bile povezave terenskih topografij, izbranih teoretičnih izhodišč in aktivno spremljanje tekočega umetniškega soustvarjanja. Zato je bil vsak od omenjenih univerzitetnih učiteljev zgled dobrega predavatelja, neumoren pisec in večno radovedni popotnik po Sloveniji in izven nje.

Jubilant se ni, kakor nekateri kolegi, posvetil zgolj enemu ustvarjalcu ali ozkemu stilnemu obdobju, ki bi ga do zadnjega detajla raziskoval vse življenje. Že pri diplomskem delu je vizionarsko obravnaval urbanistično-stavbne značilnosti slovenskih obalnih mest, Izole, Kopra in Pirana. Knjiga, nastala iz te raziskave, je pol stoletja kasneje še temelj razmišljanj ohranjanja in nadgradnje dediščine ob razvoju slovenske obale in njenih mest. Na podoben način je kasneje raziskoval še Kočevje, Črnomelj in mesta v Zasavju.

V medijih je najprej objavil nekaj filmskih kritik; kmalu pa se je usmeril v obravnavo sodobne arhitekture, oblikovanja in fotografije. Dodatno je bil Bernik, kar je pogosto prezrto ali premalo poudarjeno, neutrudden organizator na teh, nekdanj deficitarnih področjih umetnostne zgodovine in likovne kritike. Posebej pri sodobni arhitekturi in vsem, kar obravnavamo kot oblikovanje, od grafičnega, industrijskega do unikatnega, pa je bil neredko svetovalec in včasih celo soustvarjalec pri različnih projektih. Kot dober risar in fotograf se je z razstavami ter v člankih in katalogih loteval tudi fotografskih opusov. Vsa področja je združeval v reviji *Sinteza*. Naslov revije, ki jo je urejal, pisal, pogosto oblikoval vse od leta 1964 do 1994, je poveden. V množici bolj barvitih današnjih revij pogrešamo enako širok in sistematičen pregled likovne ustvarjalnosti v Sloveniji in nekdanji Jugoslaviji. Do da-

nes nobena revija ni v celoti nadgradila širokega področja ali raznolikosti in kakovosti piscev te revije.

Bernikova obzorja so, z njegovimi osebnimi izkušnjami druge svetovne vojne v Sarajevu, vedno obsegala vso Jugoslavijo in s študijskimi izkušnjami ter potovanja segala do Pariza ali Japonske. Zato je pomagal ob ustanavljanju in usmerjanju mednarodnega Bienala industrijskega oblikovanja, pri uveljavljanju *Forme vive*, pri sistemskih popisih arhitekturne ustvarjalnosti in sprotne razstavljanju.

Do danes ostaja vzor več njegovih monografij. Pionirska je bila knjiga o arhitektu Milanu Miheliču, pripravljena ob razstavi in v obdobju, ko je večina pisala zgolj o Plečniku in za povezavo z izjemnimi fotografijami objektov pri nas, razen Janeza Kališnika, ni bilo nikogar. Istemu ustvarjalcu je Bernik, že kot zaslužni profesor, leta 2011 posvetil svojo obširno knjigo, naslovljeno z imenom arhitekta. Bil je med ključnimi promotorji tudi za Bernarda Bernardija, Miloša Bončo, Marka Mušiča, Savina Severja, Vojteha Ravnikarja in Zlatka Ugljena, prvi zagovornik ustvarjanja Oskarja Kogoja in Saše Maechtiga. Podobno temeljne so bile obravnave fotografij Vena Piona in slikarja Silvestra Komela. Mimo njegovih selekcij plakatov in znakov ter vrednotenj grafičnih opusov Matjaža Vipotnika in Miljenka Licula ni mogoče iti.

Svoje raznolike raziskave o sodobni arhitekturi je Stane Bernik povzel v doktoratu *Izhodišča sodobne slovenske arhitekture* leta 1988. Raziskave je na pobudo varuhov dediščine zaokrožil v pregledu *Slovenska arhitektura dvajsetega stoletja* (2004). Promocijo slovenske arhitekture in njeno ohranjanje je dodatno mednarodno uveljavil kot prvi predsednik slovenske sekcije združenja Docomomo.

Izjemen pomen je imelo Bernikovo delo pri pripravi in pisanju o arhitekturi in oblikovanju že za razstavo *Slovenska likovna umetnost 1945–1978*. To se je pokazalo štirideset let kasneje ob pripravi velike razstave o jugoslovanski arhitekturi in oblikovanju v Muzeju moderne umetnosti v New Yorku. Slovenska ustvarjalnost je bila bolje zastopana kot arhitektura iz nekaterih drugih bivših republik zaradi kakovosti arhitektov in oblikovalcev ter zaradi smiselnega in načrtnega dolgotrajnega spremljanja in vrednotenja s strani Staneta Bernika ter njegovih neposrednih ali posrednih učencev na ALUO v Ljubljani, pa tudi v Sarajevu. V Bosni so njegovo pionirsko pedagoško vlogo in pomen na področju oblikovanja počastili z nazivom akademika.

Nisem edini, ki sem profesorju Berniku osebno hvaležen, da me je usmerjal v likovno kritiko, analize knjig in arhitekture ter pri podiplomskem študiju. Občudoval sem njegovo energijo na strokovnih ekskurzijah, pri raznolikih manj hvaležnih ter pogosto anonimnih, iskrenih promocijah dela kolegov, pisanju desetih recenzij

ali pozitivnih ocen za napredovanja kolegov na fakultetah in drugje. Profesorju ni bilo žal časa za usmerjanje društvenega dela pri likovnih in arhitekturnih kritikih, konservatorjih in zlasti umetnostnih zgodovinarjih. Bernik je bil ključna oseba pri ohranjanju našega *Zbornika za umetnostno zgodovino* v enem od kriznih obdobj. Za vse strokovno in organizacijsko delo in za njegovo nesebično človeško bližino si zasluži zahvalo kolegov in vse kulturne javnosti. Vsega svojega dela pa ne bi mogel izpeljati brez potrpežljive žene Senije in hčere ter sina, ki na svojih področjih nadaljujeta lastno umetniško in znanstveno pot, kar ni nepomembno ob vsej Stanetovi naklonjenosti ustvarjalnosti in humanosti.

GOJKO ZUPAN